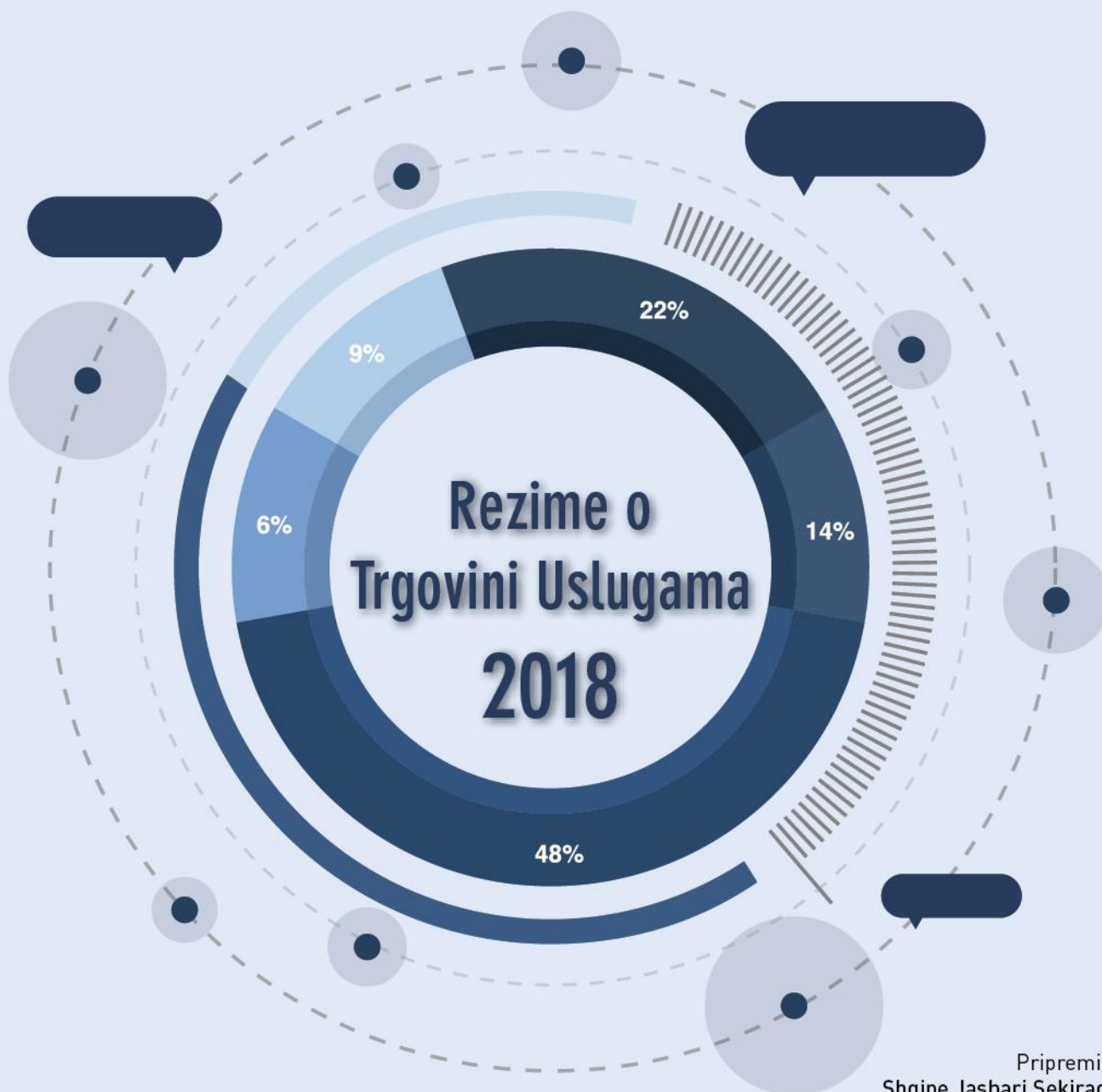

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria –Vlada-Government

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë - Ministarstvo Trgovine I Industrije-Ministry of Trade and Industry
Departamenti i Tregtisë/Department of Trade/ Department Trgovine

Ovaj dokument je prvobitno napisan na Engleskom jeziku

Jul, 2019

Odricanje od odgovornosti:
"Publikacija je izrađena uz finansijsku podršku Evropske Unije.
Sadržaj ove publikacije je isključivo odgovornost GFA Consulting Group GmbH i ni na koji način ne odražava stavove Evropske Unije"

Sadržaj

Lista Skraćenica	3
Tabela Figura	3
I. Uvod	4
II. Usluge u Domaćoj Ekonomiji.....	5
III. Trgovina Uslugama.....	7
Putovanje	9
Transport	10
Građevinarstvo.....	11
IV. Zakonodavni i politički razvoj	11
Direktiva o Uslugama 2006/123/EC.....	11
Dodatni Protokol 6 (AP6).....	12
Priznavanje profesionalnih kvalifikacija u 6 zemalja Zapadnog Balkan (WB6).....	12
V. Zaključak.....	12

Lista Skraćenica

AP6 - Dodatni Protokol 6

CEFTA – Centralno Evropski Sporazum o Slobodnoj Trgovini

EFTA - Evropska Asocijacija za Slobodnu Trgovinu

EU - Evropska Unija

EUTSP - Projekat EU Podrške Razvoju Trgovine na Kosovu

GATS - Opšti Sporazum o Trgovini Uslugama

BDP - Bruto Domaći Proizvod

GIZ - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit

AID - Agencija za Informaciono Društvo

ASK - Agencija za Statistiku Kosova

KARB - Kosovska Agencija za Registraciju Biznisa

MER - Ministarstvo za Ekonomski Razvoj

MJU - Ministarstvo Javne Uprave

MTI - Ministarstvo Trgovine i Industrije

Br. - BrojICT- Informacije, Komunikacije i Tehnologija

SRS - Savet za Regionalnu Saradnju

DU - Direktiva o Uslugama

JKT - Jedinствена Kontakt Tačka

PAK - Poreska Administracija Kosova

STO - Svetska Trgovinska Organizacija

Tabela Figura

Tabela 1: Sektor Usluga u BDP-u u Tekućim Cenama	5
Tabela 2: Neka od Novih Registrovanih Preduzeća u Sektoru Usluga tokom 2018	6
Tabela 3: Zapošljavanje u Sektoru Usluga [% ukupne zaposlenosti].....	6
Tabela 4: Opšti Podaci o Trgovini Uslugama.....	7
Tabela 5: Izvoz Glavnih Sektora Usluga [Milion EVRO].....	9

I. Uvod

Kosovo je do sada doživelo znatno uspešnu ekonomsku tranziciju; međutim, još uvek je potrebno puno rada na postizanju održivog ekonomskog rasta i poboljšanju dobrobiti stanovništva. Kosovo se suočava sa mnogim izazovima, među njima i kako da poveća konkurentnost svoje ekonomije i da se efikasno integriše u globalni trgovinski sistem povećavajući svoje izvozne kapacitete i smanjujući vanjske neravnoteže.

Sektor usluga je veoma važan sektor Kosovske ekonomije koji značajno doprinosi BDP-u i stvaranju radnih mesta. Sektor usluga pored svog direktnog doprinosa dodanoj vrednosti i zaposlenosti pomaže celokupnoj ekonomiji zemlje kroz poboljšanje klime za strane i domaće investicije i na taj način povećava ekonomski rast i razvoj. Uprkos tome što je veoma mala i prilično mlada zemlja, Kosovo ima mnoge prednosti, uključujući i mladu radnu snagu; visokokvalifikovane radnike, od kojih je većina dvojezična; poseduje prirodne resurse; i geografski položaj koji omogućava pristup CEFTA, EU i EFTA tržištima. Zbog svih ovih komparativnih prednosti, Kosovo pruža veoma dobre mogućnosti za uspostavljanje ekonomije zasnovane na uslugama.

Sektor usluga se razvio i postao najveći sektor ekonomije, što čini oko 72,63% BDP-a u 2018, doživljavajući povećanje svog doprinosa za 3,12% u odnosu na 2017. Štaviše, u 2018 sektor usluga iznosi oko 85,3% zaposlenosti na Kosovu. Ovaj sektor značajno doprinosi međunarodnom uvođenju Kosovske ekonomije kroz njen izvoz i uvoz usluga. Za razliku od robne razmene, zemlja doživljava suficit u trgovini uslugama, što doprinosi finansiranju tekućeg računa Platnog Bilansa. U periodu Januar-Decembar 2018, trgovinski bilans Kosova u uslugama je bio pozitivan i dostigao je 770,6 miliona evra, uz povećanje izvoza usluga od 5,4%.²

II. Usluge u Domaćoj Ekonomiji

Usluge u BDP-u

U 2018, sektor usluga dostigao je svoj najveći doprinos stvaranju dodane vrednosti od 2013, čineći 72,630% BDP-a, izračunatog po osnovnim cenama, kao što se može videti iz tabele 1 u nastavku. Najveće kategorije biznisa prisutne na tržištu usluga na Kosovu nisu se promenile u odnosu na 2017. Najveća kategorija u sektoru usluga u 2018 bila je Trgovina na Malo i Trgovina na Veliko/ Reparacija Automobila koja čini 22,65% sektora i 16,45% BDP-a. Druga najveća kategorija je Javna Uprava, sa oko 22,15% sektora usluga, što čini 16,09% BDP-a. Ipak, povećanje od oko 0,4% u doprinosu Maloprodaje i Veleprodaje /Reparacije Automobila i smanjenju u istom procentu usluga Javne Uprave, može se posmatrati od 2017. Treća najveća kategorija u sektoru usluga je Građevinarstvo koja obuhvata 13,39% sektora i 9,72% BDP-a. U doprinosu ove kategorije došlo je do blagog povećanja za 0,46% u odnosu na isti period 2017. Još jedna važna kategorija u sektoru usluga je Nekretnine, koje čine 12,97% sektora i 9,42% BDP-a. Ipak, došlo je do smanjenja od 1,03% u odnosu na 2017. Najmanja kategorija u sektoru ostaje Hoteli i Restorani, 2,16% svih usluga koje se dodaju, što čini 1,48% BDP-a u 2018.

Tabela 1: Sektor Usluga u BDP-u u Tekućim Cenama (gde god nije navedeno da su podaci u Milionima Evra)

Godina	Transport / skladište	Energija gas voda	Građevinarstvo	Javna Uprava	Maloprodaja i Veleprodaja /Reparacija Automobila	Nekretnina	Hoteli & Restorani	Finansijske & osiguravajuće aktivnosti	Drugo	Ukupno (sektor usluga)	BDP (osnovne cene)	% BDP-a
2016	220.5	256.7	395.4	776.5	746.7	483.8	71.9	175.8	353.6	3480.9	4879.5	71.337
2017	223.7	254.6	455.0	773.1	816.3	496.4	74.4	189.0	261.6	3544.1	5032.0	70.431
2018	278.7	244.0	509.1	842.3	861.4	493.4	82.1	227.7	264.4	3803.1	5236.2	72.630

Izvor: Agencija za Statistiku Kosova

Novi Registrovani Biznisi u Uslugama

2018 godine na Kosovu je otvoreno 9.960 novih biznisa, od kojih je 71.2% (7.092) bilo u sektoru usluga, kao što je prikazano u Tabeli 2. Većina novih biznisa bila je u Maloprodaji i Veleprodaji/ Reparaciji Automobila, sa 2.558 biznisa registrovanih u 2018, oko 25.683% svih otvorenih biznisa. Nova kategorija u uslužnom sektoru je Hotel/Restoran sa 999 novih registrovanih biznisa u 2018, što čini 10,03% novih biznisa. Najmanji broj novih poduhvata je bio u okviru Aktivnosti Međunarodnih Organizacija, samo 1 ili 0,01% od svih registrovanih ustanova. Drugi najmanji je bio u okviru Javne Uprave/Obavezno Socijalno Osiguranja, samo 18 registrovanih ustanova ili 0,18% od ukupnog broja.

Tabela 2: Neke Kategorije Novih Registrovanih Biznisa u Sektoru Usluga tokom 2018

Registrovani Biznisi (Sektor Usluga) 2018	Br. otvorenih biznisa		% sektora usluga
Maloprodaja i Veleprodaja/ Reparacija Automobila	2,558		25.68
Hoteli /Restorani	999		10.03
Gradevinarstvo	976		9.79
Javna Uprava/Obavezno Socijalno Osiguranja	18		0.18
Aktivnosti Međunarodnih Organizacija i Trupa	1		0.01
Ukupno	7,092 usluge	9,960 biznisi	71.2

Izvor: KARB

Usluge i Zapošljavanje

U 2018, 85,3% svih zaposlenih na Kosovu bilo je zaposleno u sektoru usluga. To pokazuje povećanje od 4 procentna poena u odnosu na 2017 kada su usluge zapošljavale 81,3% radne snage. Podaci o zaposlenosti u sektoru usluga po aktivnostima u poslednje tri godine su dostupni u Tabeli 3. Ovaj trend uprkos ukupnom smanjenju od 1% stope zaposlenosti na Kosovu (Izvor: ASK). Sektor sa najvećom zaposlenošću, u sektoru usluga, u 2018 je Trgovina na Veliko i Malo, Reparacija Motornih Vozila i Motocikala, sa 17,2% ukupne zaposlenosti, što je za 2,5 procentna poena više u odnosu na 2017. Drugi sektor koji je doživio povećanje doprinosa zapošljavanju u odnosu na 2017 je Obrazovanje, koje je odgovorno za 11,3% ukupne zaposlenosti, uz povećanje od 1,8 procentnih poena.

Učešće ostalih uslužnih sektora u zapošljavanju je takođe povećano, mada u manjem obimu od 1 procentnog poena ili manje. To je slučaj sa: IKT uslugama, Javnom Upravom i Odbranom i Obaveznim Socijalnim Osiguranjem, Transportom i Skladištenjem, Smeštajnim i Ugostiteljskim Aktivnostima, Finansijskim i Osiguravajućim Aktivnostima i Drugim Uslužnim Aktivnostima. S druge strane, aktivnosti u Gradevinarstvo i Zdravstvenim Uslugama su se smanjile za 1% ili manje.

Tabela 3: Zapošljavanje u sektoru usluga [% od ukupne zaposlenosti]

Aktivnost	2016	2017	2018
Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom	1.7	1.9	1.8
Vodovod, kanalizacija, upravljanje otpadom	2.0	1.2	1.3
Gradevinarstvo	11.5	12.9	11.9
Trgovina na Veliko i Malo, Reparacija Motornih Vozila i Motocikala	14.9	14.7	17.0
Transport i skladištenje	3.2	2.7	3.3
Usluge smeštaja i ishrane	6.4	6.6	6.9
Informacije i komunikacije	2.2	2.6	3.5
Finansijske i osiguravajuće aktivnosti	2.0	1.7	2.1
Poslovanje nekretninama	0.1	0.1	0.1
Stručne, naučne i tehničke aktivnosti	2.0	2.2	1.8
Administrativne i pomoćne delatnosti	3.3	3.9	2.9
Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	7.5	6.1	7.0
Obrazovanje	10.7	9.5	11.3
Aktivnosti u oblasti zdravlja i socijalnog rada	5.6	6.5	5.8
Umetnost, zabava i rekreacija	1.7	1.4	1.3
Ostale uslužne delatnosti	3.6	4.4	4.9
* Delatnost domaćinstva kao poslodavca	2.6	2.1	1.7
Delatnost i eksteritorijalnih organizacija i tela	0.9	1.0	1.0

IZVOR: ASK

III. Trgovina Uslugama ¹

Opšti Pregled

Kosovska Trgovina Uslugama u periodu Januar-Decembar 2018 iznosila je 2033,2 miliona evra, od čega je ukupan izvoz iznosio 1.394 miliona evra, a ukupan uvoz 608,3 miliona eura; sa pozitivnim trgovinskim bilansom od 785,7 miliona evra. Izvoz se povećao za 5,8% u odnosu na prethodnu godinu; međutim, u odnosu na 2017, kada je trgovinski suficit iznosio 799,2 miliona evra, zabeležen je blagi pad trgovinskog suficita od 1,7%. Ovo je rezultat značajnog povećanja uvoza od 17,3% tokom 2018. Tokom poslednje tri godine uvoz raste brže od izvoza. Ako se ovaj trend nastavi, trgovinski suficit će imati progresivan pad.

Podaci o ukupnom izvozu i uvozu usluga i na više razvrstanom nivou po kategorijama usluga prikazani su u tabeli 4. Glavni izvozni sektori su tokom 2018 bili putničke usluge sa 1081,4 miliona evra;

Ostale Poslovne Usluge sa 122,5 miliona evra; Kompjuterske, Informacione i Telekomunikacione Usluge sa 55,8 miliona evra; Usluge Transporta sa 41,8 miliona evra; i, Građevinske Usluge sa 23,1 milion evra.

Na strani uvoza, putničke usluge, pokazuju i najviši nivo uvoza, 229,6 miliona evra u 2018, međutim, sektor je doživio pad uvoza od 5,6 miliona evra u odnosu na 2017. Transport je drugi najveći uvoz usluga u vrednosti od 126,9 miliona evra. Ovaj sektor je imao porast od 8,2 miliona evra uvoza tokom 2018 u odnosu na prethodnu godinu.

¹ U ovom kratkom tekstu korištena je definicija STO-a o trgovini uslugama. Neke od kategorija koje su uključene u račun usluga za potrebe Platnog Bilansa nisu uzete u obzir za analizu, kao što su *Usluge Proizvodnje na Fizičkim Inputima u Vlasništvu Drugih i Naknade za Korišćenje Intelektualne Svojine*. Stoga se ukupni podaci o trgovini uslugama prema ovom pristupu razlikuju od agregatnih podataka koje je dostavila Centralna Banka Kosova.

Tabela 4: Opšti Podaci o Trgovini Uslugama

Kategorija		2016	2017	2018
Sektor Ukupnih Usluga	izvoz	1,117.1	1,317.7	1,394
	uvoz	471.6	518.5	608.3
	balans	645.5	799.2	785.7
Transport	izvoz	35.3	37.2	41.8
	uvoz	124.6	118.7	126.9
	balans	-89.2	-81.5	- 85.1
Putovanje	izvoz	901.4	1,077.50	1,081.4
	uvoz	219.8	235.2	229.6
	balans	681.7	842.3	851.7
Građevinarstvo	izvoz	12.9	9.3	23.1
	uvoz	1.4	1.4	6.4
	balans	11.6	7.9	16.7
Osiguranje i penzijske usluge	izvoz	19.2	19.7	29.1
	uvoz	44.2	41.6	48.5
	balans	-24.9	-21.9	-19.4
Finansijske usluge	izvoz	0.5	0.8	0.9
	uvoz	3.5	5.2	9.1
	balans	-3.1	-4.4	-8.1
Kompjuterske, Informacione i Telekomunikacione Usluge	izvoz	48.4	46.6	33.9
	uvoz	45.9	51.3	50.0
	balans	2.6	-4.8	- 5.3
Ostale poslovne usluge	izvoz	62.9	88.8	122.5
	uvoz	23	56.9	117.1
	balans	39.9	31.9	5.4
Vladine robe i usluge	izvoz	35.5	35.8	36.2
	uvoz	11.7	11.7	16.4
	balans	23.9	24.1	19.8
Lične, kulturne i rekreativne usluge	izvoz	1.3	2.7	3.7
	uvoz	1.2	1.5	2.1
	balans	0.1	1.2	1.5

Izvor: Centralna Banka Kosova

Kosovo je kroz vreme zadržalo trgovinski suficit u većini kategorija usluga, sa izuzetkom transportnih usluga, i finansijskih i osiguravajućih usluga u kojima je tradicionalno zavisilo od uvoza. Novi razvoj je trgovinski deficit koji je iskusan 2018 u telekomunikacijama, kompjuterskim i informativnim uslugama, aktivnostima u kojima je Kosovo iskusilo trgovinski suficit već duže vreme.

Glavne Izvozne Usluge

U tabeli 5 prikazani su podaci o izvozu glavnih sektora izvoznika usluga u poslednje tri godine. Treba napomenuti da je izvoz u ovim sektorima pokazao zdravu stopu rasta od 2016. Ukupan izvoz ovih pet

sektora povećao se sa 1060,9 miliona evra na 1324,6 miliona evra tokom perioda; 24,8%. Ovi sektori su u 2018 činili 95% ukupnog izvoza usluga.

Tabela 5: Izvoz Glavnog Sektora Usluga [Milion EVRO]

Godina	2018	2017	2016
Putovanje	1081.4	1077.5	901.4
Ostale poslovne usluge	122.5	88.8	62.9
IKT	55.8	46.6	48.4
Transport	41.8	37.2	35.3
Građevinarstvo	23.1	9.3	12.9

Izvor: Centralna Banka Kosova

Putovanje

Ovaj račun registruje troškove na Kosovu od strane nerezidenata u toku godine u pitanju. To uključuje posetioce za turizam, poslovne posetioce i lica koja se nalaze na Kosovu u obrazovne ili zdravstvene svrhe. Ovaj račun uključuje izdatke u različitim sektorima privrede, kao što su hoteli, restorani, transport, maloprodaja, obrazovni i zdravstveni ustanovi, između ostalog. Do sada ovo je glavni izvoz usluga Kosova. Putovanja su činila 77,6 odsto ukupnog izvoza usluga tokom 2018. Posetioci turizma, što je lično putovanje, generišu ogroman deo putnih prihoda zemlje i objašnjavaju trgovinski suficit registrovan u ovom sektoru. Posete dijaspore značajno doprinose ukupnom izvozu ličnih putničkih usluga na Kosovu. Turističke usluge su ostvarile trgovinski suficit u iznosu od 229,5 miliona evra u 2018.

Tokom 2018 izvoz iz putničkih usluga ostvario je blagi porast prihoda od samo 3,9 miliona evra iznad nivoa ostvarenog u 2017, što predstavlja rast od 0,4%. Ovo pokazuje usporavanje stope rasta izvoza u odnosu na stopu rasta u 2017, kada je izvoz putovanja povećan za 19,5% u odnosu na 2016. Tokom 2018 Kosovo je doživelo povećanje suficita u trgovini putničkim uslugama od 2,4%, kao rezultat smanjenja reda od 2,4% uvoza ovih usluga. Trgovinski suficit je dostigao 851,7 miliona evra, u odnosu na 842,3 miliona evra u 2017.

Kosovo je doživelo trgovinski deficit u pogledu poslovnih putovanja 2018, pokazujući negativan bilans od 2,5 mil EUR. Međutim, deficit se smanjio u odnosu na prethodnu godinu, tako da je izvoz tokom 2018 porastao za 19,4%, dok se uvoz smanjio za oko 9,4%. Takođe, postoji deficit na ličnim putovanjima u oblasti zdravstva i obrazovanja u iznosu od 2,9 miliona evra, što je povećanje od 53,2% u odnosu na 2017. Tokom 2018 uvoz je povećan za 43,2%, dok je izvoz povećan za 8,3%.

Ostale poslovne usluge

Ovaj račun evidentira izvoz i uvoz raznih tržišnih usluga, čiji su glavni zahtevi drugi poslovi. Ostale poslovne usluge obuhvataju različite usluge kao što su, između ostalog: usluge istraživanja i razvoja, profesionalne usluge i usluge konsaltinga u oblasti menadžmenta, tehničke usluge, usluge vezane za trgovinu i druge poslovne usluge. Ovaj sektor je među najdinamičnijim u svetskoj trgovini uslugama, i zbog toga je veoma važno da se fokusira i dalje poboljša učinak ovog sektora na Kosovu. Trgovina ovim uslugama pokazala je značajan dinamizam na Kosovu, kako u pogledu izvoza tako i uvoza. Ove usluge čine treći najveći uvoz usluga na Kosovu, što čini 117,1 milion evra, u 2018, sa povećanjem od 60,2 miliona evra u poređenju sa istim periodom izveštavanja 2017 godine.

Tokom 2018, izvoz ovih usluga na Kosovu dostigao je 122,5 miliona evra, što je značajno povećanje od 33,7 miliona evra u poređenju sa 2017. Kosovo je zabeležilo pozitivan trgovinski bilans u ovim uslugama tokom 2018, u iznosu od 5,4 miliona evra. Međutim, suficit se smanjio za 83,7% u odnosu

na onaj ostvaren tokom 2017. To je rezultat povećanja uvoza od 105,8%, vrednosti 60,2 miliona eura, dok je izvoz samo povećan za oko 38%.

Podaci su dostupni samo za dve kategorije „drugih poslovnih usluga“: profesionalne i usluge konsaltinga u oblasti menadžmenta, i „usluge vezane za trgovinu i druge poslovne usluge“. U prethodnom slučaju, Kosovo je doživelo trgovinski deficit od 6,5 miliona eura u 2018, vraćajući suficit ostvaren tokom 2016 i 2017, od 10,2 i 11,1 miliona eura, respektivno, zbog značajne veće stope rasta uvoza u poređenje sa izvozom. Uvoz se povećao sa 9,1 miliona eura u 2016 na 44,3 miliona eura u 2018. Zanimljivo je napomenuti da je izvoz ovih usluga također pokazao relativnu dinamičnost koja se povećala sa 19,3 miliona eura na 37,8 milijuna eura u istom periodu. Ovakav učinak izvoza mogao bi biti obećavajući znak povećanja konkurentnosti nekih preduzeća za pružanje usluga na Kosovu.

U odnosu na kategoriju tehničkih, trgovinskih i drugih poslovnih usluga, Kosovo je zadržalo trgovinski suficit tokom poslednjih godina. Međutim, suficit se smanjuje od 2016, kada je suficit dostigao 29,7 miliona eura. U 2018 trgovinski bilans ovih usluga iznosio je 11,9 miliona eura. Ovo je rezultat značajnije veće stope rasta uvoza nego izvoza. Uvoz je porastao sa 13,9 miliona eura u 2016 na 72,9 miliona eura u 2018. Ipak, izvoz ovih usluga je važan u slučaju Kosova, dostigavši 84,8 miliona eura u 2018, što je povećanje od 43,6 miliona eura u 2016. Ova kategorija uključuje, između ostalih transakcija, trgovinske provizije i naknade koje se plaćaju rezidentima od strane nerezidentnih preduzeća. Ova transakcija može da objasni značajan deo ukupnog izvoza Kosova u ovoj kategoriji. Nema više razvrstanih podataka o različitim transakcijama uključenim u ovu kategoriju usluga. Bilo bi prikladno uložiti napor da se prikupljaju i obrađuju detaljniji podaci o trgovini ovih usluga, kako bi se procenilo koje bi aktivnosti mogle ponuditi obećavajuću budućnost za povećanje izvoza usluga na Kosovu.

Telekomunikacione, Kompjuterske i Informacione Usluge

Kosovski izvoz telekomunikacija, kompjutera i informacionih usluga dostigao je 55,8 miliona eura u 2018, što je porast od 9,2 miliona eura u odnosu na 2017. Međutim, Kosovo je zabeležilo trgovinski deficit na ovom računu, od 5,3 miliona eura u 2018.

U ovoj kategoriji dominira trgovina telekomunikacionim uslugama, koja čini 72,9% izvoza i gotovo 80% ukupnog uvoza. Kosovo je zabeležilo trgovinski deficit u telekomunikacionim uslugama u periodu 2016-2018. U ovim uslugama, dok je izvoz pokazao održiv nivo, od oko 32 miliona tokom poslednje tri godine, uvoz je zabeležio značajan porast, od blizu 30 procenata od 2016 godine, što je iznosilo 50 miliona eura tokom 2018; stoga je trgovinski deficit progresivno povećan i dostigao 16,1 milion eura u 2018.

Kosovske kompjuterske i informacione usluge su se pojavile kao obećavajući sektor i konstantno se razvijaju. Kosovo je imalo pozitivan balans od 10,6 miliona eura u oblasti kompjuterskih usluga i 300.000 eura u informacionim uslugama u 2018. Izvoz kompjuterskih usluga porastao je za oko 39 posto u 2018 u odnosu na prethodnu godinu, dostigavši 21,4 miliona eura u 2018; dok je uvoz smanjen za 1,8% u 2018, u poređenju sa 2017, što predstavlja vrednost od 10,8 miliona eura. Podaci o informacionim uslugama dostupni su samo od 2017 godine. Trgovina informacionim uslugama je mala u slučaju Kosova, evidentirajući 500.000 eura izvoza i 200.000 eura uvoza tokom 2018.

Transport

U 2018 transportne usluge zabeležile su četvrtu najveću vrednost izvoza, u vrednosti od 41,8 miliona eura. Međutim, slučaj ovih usluga predstavlja specifične karakteristike. Izvoz transportnih usluga se obračunava od “drugih usluga u vazdušnom saobraćaju”, što predstavlja 98 procenata ukupnog izvoza Kosova od strane transportnih usluga. Ovaj račun registruje usluge koje su pomoćne za transport i

koje nisu direktno predviđene za kretanje robe i osoba. U ovom slučaju registrovani kao izvoz su uglavnom prihodi od usluga koje se pružaju na teritoriji Kosova stranim prevoznicima.

Kosovo zavisi od uvoza u svim drugim transportnim uslugama, kako putnicima, tako i teretom. Usluge transporta su blisko povezane sa obavljanjem trgovine robom, a glavni uvoz Kosova je u teretnim uslugama u kopnenom saobraćaju, što čini 72,5 procenata uvoza svih transportnih usluga tokom 2018. U odsustvu nacionalnog avio-prevoza putnika, putnicima pripada dodatnih 23,1% ukupnog uvoza transportnih usluga na Kosovu.

Građevinarstvo

Izvoz usluga ugovaranja je dostigao iznos od 23,1 miliona evra u 2018, doživljavajući povećanje od 13,8 miliona evra u odnosu na 2017. Izvoz odražava vrednost ugovora o građevinarstvu koju su stekle Kosovske firme u inostranstvu, dok uvoz odražava vrednost građevinarstva od strane stranih firmi na teritoriji Kosovo. Kosovo je zabeležilo trgovinski suficit u građevinskim uslugama od 16,7 miliona evra tokom 2018. Uvoz građevinskih usluga takođe je porastao tokom 2018, dostigavši vrednost od 6,4 miliona evra, što je znatno iznad proseka od 1,4 miliona evra za godine 2016-2017.

IV. Zakonodavni i politički razvoj

Direktiva o Uslugama 2006/123/EC

Ministarstvo Trgovine i Industrije u saradnji sa EU projektom Podrška Razvoju Trgovine na Kosovu (EUTSP), pregledalo je domaće zakonodavstvo i analiziralo da li je u skladu sa Direktivom EU 2006/123 / EC. Direktiva o Uslugama (DU) ima za cilj da olakša uspostavljanje i pružanje usluga unutar unutrašnjeg tržišta EU nudeći međunarodne usluge između država članica EU. Tokom čitavog pregleda zakonodavstva, identifikovano je 54 zakona i drugih pravnih instrumenata koji će zahtevati izmene i dopune.

Ministarstvo Trgovine i Industrije izradilo je nacrt Zakona o Uslugama koji delimično transponuje EU Direktivu br. 2006/123/EC. Zakon o Uslugama br. 05/L-130 je usvojen od strane Skupštine Kosova i sproveden je u Martu 2017, uključivši ga u domaći pravni okvir. Zakon garantuje pravo osnivanja, pokrivajući oko 200 različitih uslužnih aktivnosti, koje regulišu otvaranje tržišta i zaštitu domaćih preduzeća na Kosovu. Na osnovu Zakona o Uslugama izrađena su dva administrativna uputstva:

- Administrativno Uputstvo br. 04/2018 o načinu funkcionisanja Jedinствене Kontakt Tačke (JKT), koje reguliše funkcionalnost Jedinствене Kontakt Tačke za usluge čiji je cilj olakšati pristup Kosovskom tržištu usluga za dobavljače usluga, i
- Administrativno Uputstvo br. 05/2018 o postupku obaveštavanja i ocenjivanja usklađenosti nacrta normativnih akata sa zakonom o uslugama.²

Kosovo je takođe pregovaralo o Dodatnom Protokolu 6 (AP6) u okviru CEFTA-e, gde je Kosovo posvećeno stvaranju institucionalnog okvira, Jedinствене Kontakt Tačke (JKT). Što se tiče uspostavljanja Jedinствене Kontakt Tačke u okviru Direktive o Uslugama i CEFTA-e, došlo je do dogovora o stvaranju jedinstvenog portala koji je u prvim koracima uspostavljanja. Ovaj proces će se obaviti koordinacijom sa relevantnim institucijama, uključujući Ministarstvo za Ekonomski Razvoj (MER), Agencija za Informaciono Društvo (AID), Ministarstva Javne Uprave, Kosovska Agencija za Registraciju Biznisa (KARB), Ministarstvo Trgovine i Industrije (MTI), Poreska Uprava Kosova (PUK) itd.

Osnivanje JKT-a je veoma važno za Kosovo jer se pomoć koja je potrebna za poslovanje u sektoru usluga može ponuditi putem Online Portala/Vebsajta, počevši od informacija o otvaranju biznisa,

² Administrativna Uputstva br. 04/2018 i br. 05/2018 su usvojene od strane Vlade Kosova 23 Marta 2018.

opremi sa potrebnim zakonskim dozvolama i licencama, i potencijalnim sektorima za direktne investicije.

Dodatni Protokol 6 (AP6)

Pregovori o trgovini Uslugama sprovedeni su u devet krugova u roku od 18 meseci u periodu od Oktobra 2014 - Decembra 2016. Pregovori koji su imali za cilj otvaranje i olakšavanje trgovine uslugama među članicama CEFTA-e, U Martu 2019 u Tirani, Dodatni Protokol 6 i Aneks sa specifičnim obavezama svake članice, bili su predmet konačne revizije i dogovorili su se među zemljama.

AP6 je izrađen uzimajući u obzir Preambulu CEFTA 2006, ciljeve definisane u članu 1 i Poglavlju VI (članovi 26 do 29) sporazuma koji se odnose na trgovinu uslugama, uključujući elektronsku trgovinu. Članice će postepeno postizati progresivnu liberalizaciju tržišta usluga u skladu sa članom V Opšteg Sporazuma o Trgovini Uslugama (GATS) Svetske Trgovinske Organizacije (STO). Svrha Dodatnog Protokola 6 je liberalizacija usluga u okviru CEFTA 2006, koja će poslužiti kao put ka postizanju ciljeva regionalnog ekonomskog razvoja i rasta kroz proširenje međuregionalnih investicija. Cilj je stvoriti povoljne uslove za razvoj i diversifikaciju trgovine između država članica i promovirati trgovinsku i ekonomsku saradnju na uslugama.

Implementacija AP6 protokola će biti podržana na regionalnom nivou od strane GIZ-a i Saveta za Regionalnu Saradnju (RCC). U međuvremenu će domaća implementacija biti podržana od strane GIZ-a.

Priznavanje profesionalnih kvalifikacija u 6 zemalja Zapadnog Balkan (WB6)

Prvi krug pregovora za uzajamno priznavanje stručne kvalifikacije između [Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Crne Gore, Severne Makedonije i Srbije] održan je u Decembru 2018. Identifikovane su četiri profesije koje su u interesu zemalja učesnica i koje su uključene u pregovore, Medicinski Doktor, Zubari, Arhitekti i Građevinski Inženjeri.

Do juna 2019 godine održano je sedam krugova pregovora. Ovaj proces vode RCC i CEFTA Sekretarijat. Pregovori se nastavljaju.

V. Zaključak

Sektor usluga je glavni sektor ekonomije Kosova koji značajno doprinosi ekonomskom razvoju zemlje, međutim, potrebno je uložiti mnogo truda u povećanje konkurentnosti sektora usluga i za pretvaranje izvoza usluga kao pokretača rasta privrede.

Sektor usluga je sektor u nastajanju koji se neprestano širi i razvija, sa novoregistrovanim poslovnim subjektima koji su uglavnom u sektoru usluga u 2018, i odgovorni su za većinu ukupne generacije zapošljavanja. Kosovo ima pozitivan trgovinski bilans u uslugama, ipak, u poređenju sa 2017, došlo je do smanjenja suficita. To se desilo zbog veće stope rasta uvoza u odnosu na izvoz. Ako se taj trend nastavi, to će prouzrokovati da se suficit u trgovini uslugama postepeno smanjuje, stvarajući dodatni pritisak na krhke eksterne račune zemlje. Stoga, Vlada Kosova treba da stavi veći naglasak na sektor usluga, podržavajući privatni sektor, olakšavajući trgovinu uklanjanjem postojećih barijera i promovišući investicije u trgovinske usluge.

Sektor putovanja je trenutno glavni izvoz usluga na Kosovu, koji se uglavnom ogleda u troškovima turizma od strane stranaca koji posećuju Kosovo. Međutim, ovi stranci su uglavnom Kosovska dijaspora koja putuju na Kosovo za porodične posete, umesto stranaca koji biraju Kosovo kao turističku destinaciju. To znači da je potrebno više investicija u turističke atrakcije. Štaviše, tri sektora u kojima je došlo do negativnih trgovinskih bilansa uključuju usluge transporta, IKT i usluge osiguranja i Penzije. Sva ova tri sektora su veoma važna za ekonomiju i mora postojati više investicija i regulacije kako bi se stvorilo dinamično domaće tržište i povećao izvoz.

Kosovo radi na usklađivanju sa zakonodavstvom EU u vezi sa uslugama, kako bi bilo u stanju da olakša međunarodnu trgovinu Kosova. Trenutno, Kosovo radi na uspostavljanju Jedinstvene Kontakt Tačke (JKT) gde pružaoci usluga i primaoci usluga mogu pronaći sve neophodne informacije u vezi sa trgovinom uslugama i pravnim i regulatornim okvirom.

Poboljšanje prikupljanja statističkih podataka o uslužnim aktivnostima mora biti drugi prioritet. Prema nacionalnom računu, podaci na sektorskom nivou moraju biti mnogo više razvrstani. Što se tiče trgovine uslugama, potreba za generisanjem podataka o različitim sektorima je kontinuirana.